

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ДО ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті розкрито інноваційні технології підготовки майбутнього педагога до особистісно орієнтованого виховання учнівської молоді в умовах кредитно-модульної системи організації навчання. У центрі цих технологій проблемно-пошукові, творчі та практично-діяльнісні методи організації навчальної взаємодії викладача та студента.

Нова соціально-економічна, політична реальність в українському суспільстві, інтеграція держави в Європейський простір передбачає реформування вищої освіти, яка має сприяти підготовці майбутнього фахівця до успішної реалізації особистісного росту нації. У сучасних соціально-політичних умовах продуктивною у цьому плані є реалізація особистісно орієнтованого підходу до виховання, який орієнтується на повагу до унікальності та гідності індивіда, розвиток та саморозвиток його природних задатків та здібностей, створення атмосфери захищеності та підтримки.

Ефективність особистісно орієнтованого виховання значною мірою залежить від підготовки майбутніх педагогів до його здійснення. Вона має насамперед сприяти збагаченню студентської молоді інноваційними знахідками, підтримувати у них прагнення до новизни, творчості, пошуку інноваційних форм, методів та видів творчої діяльності.

Особистісно орієнтований підхід до виховання значно активізував пошуки вітчизняних та зарубіжних учених у галузі підготовки майбутніх педагогів. Зокрема, всебічно досліджується проблема підготовки вчителя до здійснення особистісно орієнтованого навчання і виховання (І. Бех, С. Подмазін, Г. Селевко, І. Якиманська інші), формування творчої особистості педагога як необхідної умови особистісно орієнтованого виховання (В. Кан-Калик, М. Поташнік, С. Сисова) тощо.

У таких умовах необхідно переглянути ідеї та зміст, що покладені в основу вищої школи, створювати якісно нові концепції, технології навчання, що здатні забезпечити повноцінну підготовку студентів до здійснення особистісно орієнтованого виховання учнівської молоді. Майбутньому педагогу потрібні такі знання, вміння та навички, які б охоплювали найбільш універсальні положення та принципи особистісно орієнтованого виховання, що ґрунтуються на гуманістичних засадах народної, наукової та світової педагогіки. Тому ми поставили своїм завданням дослідити особливості підготовки майбутнього педагога до особистісно орієнтованого виховання учнівської молоді.

Однією із передумов підготовки фахівця до особистісно орієнтованого виховання є досягнення цілей Болонського процесу, що забезпечує входження України до єдиної Європейської зони вищої освіти. Пріоритетними напрямками роботи при цьому є: створення ефективної системи навчально-виховного процесу для досягнення належних освітньо-виховних рівнів майбутніх фахівців та підготовки їх до реалізації завдань особистісно орієнтованого виховання в школі шляхом проектування особистісно-розвивальної взаємодії викладача і студента; забезпечення умов для постійного самовдосконалення та самореалізації особистості студента; активація науково-методичної та консультаційної роботи.

Надання студентам свободи творчого вибору активних форм, видів діяльності, методів особистісно орієнтованого виховання принципово змінює підходи до організації системи їх підготовки у вузі. Вона передбачає формування професійно-компетентного та особистісно розвиненого педагога, здатного до творчих, нестандартних рішень, готового до роботи в умовах особистісно орієнтованого вихованого процесу [1].

В умовах особистісно орієнтованого виховання підготовка майбутнього фахівця має сприяти вирішенню таких основних завдань: поглиблення філософсько-педагогічних знань, які сприяють розбудові й оновленню загальноосвітнього навчального закладу на основі особистісно орієнтованого підходу; підвищення рівня теоретичної та психолого-педагогічної підготовки студентів, оволодіння ними державно-нормативними документами про освіту і виховання, особистісно орієнтований підхід до них; систематичне вивчення, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду, впровадження досягнень педагогічної науки з питань особистісно орієнтованого виховання учнівської молоді під час педагогічної практики; збагачення інноваційними особистісно орієнтованими виховними технологіями, активними формами та методами особистісно орієнтованого виховання; діагностування труднощів, що постають перед педагогічними колективами в процесі особистісно орієнтованого виховання та творче їх вирішення під час практичних занять із студентами; забезпечення постійної самоосвітньої діяльності студентів тощо [2].

Водночас в умовах кредитно-модульної системи підготовка майбутнього педагога до здійснення особистісно орієнтованого виховання передбачає: організацію пошукових досліджень у галузі розробки та впровадження новітніх методик, особистісно орієнтованих виховних технологій; проведення комплексного дослідження з проблеми особистісно орієнтованого виховання учнівської молоді в процесі активної педагогічної практики; створення та наукове обґрунтування студентами власних цільових творчих програм особистісно орієнтованого виховання учнів різних вікових груп; виявлення, апробацію та впровадження в практику перспективного педагогічного досвіду, досягнень науки, новітніх виховних технологій; участь студентів у діяльності експериментальних педагогічних майданчиків, творчих груп, кафедр творчих педагогів тощо; проведення наукових конференцій, симпозіумів, методологічних, науково-теоретичних семінарів, семінарів-практикумів, тренінгів, педагогічних читань тощо; проведення соціологічних опитувань учасників

особистісно орієнтованого виховного процесу; організацію і проведення педагогічних виставок, творчих звітів, конкурсів, бібліотечно-бібліографічних оглядів тощо; видання інформаційної літератури, проведення інформаційно-довідкової роботи, створення картотек, банків педагогічної інформації, підготовку та видання наукових збірників статей, науково-методичних посібників тощо; упровадження в практику результатів наукових досліджень та інноваційних особистісно орієнтованих виховних технологій із метою реалізації планів і програм особистісно орієнтованого виховання учнівської молоді.

В умовах кредитно-модульної системи підготовка майбутнього вчителя до особистісно орієнтованого виховання вимагає якісної перебудови, оновлення її змісту та організації. На сучасному етапі становлення особистісно орієнтованого виховання зміст підготовки майбутніх учителів включає загальнокультурне, науково-теоретичне, методологічне, філософське, світоглядне, психолого-педагогічне, методичне, організаційне удосконалення майбутнього фахівця. Для успішного здійснення особистісно орієнтованого виховного процесу він повинен мати такі знання, вміння і навички, які б охоплювали найбільш загальні, універсальні положення та принципи особистісно орієнтованого виховання, наукової та народної педагогіки, вікової і педагогічної психології, методики тощо.

Реалізація оновленого змісту передбачає урізноманітнення форм і методів підготовки майбутнього педагога до здійснення особистісно орієнтованого виховання учнівської молоді. Так поряд з традиційними необхідно використовувати нові активні форми та методи, в основі яких – особистісно орієнтована модель науково-теоретичної та методичної підготовки студентів. Вона ґрунтується на системі принципів, що ставлять майбутнього педагога у суб'єкт-суб'єктну позицію. Серед них: спрямованість на розвиток творчої особистості; індивідуалізація та диференціація; мобільність і динамічність; актуальність змісту теоретичної та практичної підготовки студентів; зв'язок її з тенденціями розвитку всієї системи особистісно орієнтованого виховання у сучасному загальноосвітньому навчальному закладі; комплексність і всебічність змісту; його практична спрямованість; пріоритетність нетрадиційних активних форм, методів та видів діяльності; вивчення результатів передового педагогічного досвіду тощо. Така позиція дозволяє кожному студенту усвідомити себе як особистість, без чого неможливо підготувати його до здійснення особистісно орієнтованого виховання учнівської молоді [3: 124-126].

Ефективною у цьому плані є кредитно-модульна система організації навчально-виховного процесу у вузі, яка розкриває творчий потенціал майбутнього фахівця, впливає на всебічний розвиток його загальних, професійних та психолого-педагогічних здібностей. Вона передбачає пріоритетність індивідуальних та групових "активних", "інтерактивних" форм навчання; мотиваційно-ціннісні методи, що ґрунтуються на вірі у творчу активність кожного студента, повазі до його творчої індивідуальності.

Лекційні, практичні та семінарські заняття зі спецкурсу "Особистісно орієнтоване виховання" забезпечують діяльність студентів, спрямовану на творчий пошук у процесі підготовки до здійснення особистісно орієнтованого виховання у загальноосвітньому навчальному закладі, а також реалізують особистісно орієнтований підхід у рамках колективної форми організації навчального процесу.

У підготовці студентів значну вагу має така форма навчання, як лекція, під час якої необхідно, на наш погляд, насамперед приводити засвоєння теоретичних положень у відповідність із їх практичним застосуванням. У змісті кожної лекції має чітко наголошуватися на проблемі особистісно орієнтованого виховання, яка є предметом вивчення під час практичних занять, що спонукає студентів до її творчого розв'язання шляхом поглиблення положень, розглянутих на попередніх практичних заняттях та постановки проблемних питань, які не розглядалися раніше на практичних та семінарських заняттях. Лекції тим самим спонукають студентів до засвоєння оптимальних шляхів і засобів здобуття й аналізу необхідної інформації, стимулюють їх до самостійної творчої діяльності.

При цьому викладач має дбати про те, як зацікавити студентів спецкурсом, розкрити його практичну значущість, якою має бути інтелектуальний та емоційний бік лекції, які методи, прийоми, засоби застосовувати для стимулювання пізнавальних інтересів студента. Використовуючи проблемний метод на лекції, кожен викладач ставить перед студентами проблемне завдання, керує їх пізнавальною, професійно-практичною і частково-творчою, дослідницькою діяльністю.

Під час лекцій розглядаються протилежні точки зору, студенти знайомляться з різними позиціями учених щодо виховання особистості, з їх суб'єктивними поглядами, що стимулює до творчих роздумів над поставленою проблемою, вчить розуміти, аналізувати, синтезувати, конкретизувати, узагальнювати отриману інформацію. Кожна лекція повинна носити інноваційний характер, який вимагає урахування як загального рівня інтелекту студентів даного віку, так і створення індивідуальних творчих програм для особливо обдарованої молоді.

З метою активізації мислительної діяльності кожного студента необхідно чітко визначити структуру кожної лекції, стиль викладання, стратегії активного навчання, що оптимально вирішать дидактичні, виховні, розвиваючі та соціальні завдання в окремо взятій академічній групі.

Під час проведення практичних занять із спецкурсу "Особистісно орієнтоване виховання" викладач, на наш погляд, має створювати проблемні ситуації; вносити елементи творчого пошуку, евристичної бесіди, дискусії, "мозкового штурму", "галереї ідей", визначати проблемно-пошукові завдання, спільно зі студентами опрацьовувати літературу тощо. Такий підхід дозволяє студентам краще зрозуміти лекційний матеріал, усвідомити його практичну значущість, розуміти ключові поняття теми, позицію викладача, хід його думок у розв'язанні проблеми; активізує їхню пізнавальну діяльність.

Розвитку пізнавальної активності сприяє залучення студентів до проведення практичних занять. Так, напередодні кожного практичного заняття вони знайомляться з темою, спільно з викладачем визначають

ключові поняття, проблемні запитання, складають план заняття, обговорюють рекомендовану літературу. У процесі підготовки використовуються такі форми роботи, як "аукціони творчих пропозицій". У такий спосіб студенти висловлюють свої думки щодо необхідності обговорення тих чи інших проблемних запитань, процесу проведення заняття, використання рекомендованої літератури тощо. Після цього студенти опрацьовують першоджерела, навчальні посібники, шукають цікаву інформацію, проводять теоретичні та практичні дослідження.

Під час їх проведення використовувались такі активні методи спільної діяльності викладача і студентів, як евристичні бесіди, відверті розмови, творчі монологи, розповіді на морально-етичні теми, диспути, дискусії, самопрезентації, усні сповіді, захисти творчих проектів, створювались емоційно збагачені навчально-пізнавальні ситуації. Студенти охоче включалися до спільної роботи: зачитували тези із опрацьованих першоджерел, обговорювали положення із наукової літератури різних авторів, аналізували та співставляли їхні ідеї, обговорювали педагогічні ситуації, склали "формули професійної майстерності", програми самовдосконалення, та ін. Участь студентів у підготовці та проведенні практичних занять сприяє ефективному формуванню у них здібностей і бажань "усвідомлювати та відстоювати себе як особистість", утверджувати "позитивну особистісну сутність", "особистісно розвивальний самовимір" шляхом спілкування їх з викладачем "на рівних" [3: 124-181].

Практичні заняття відкривають широкі можливості для творчої самореалізації та професійного самостановлення студентів у процесі підготовки до здійснення особистісно орієнтованого виховання, сприяють підвищенню їх навчальних досягнень, оскільки носять нестандартний, пошуковий, дискусійно-полемічний характер.

На практичних заняттях організовується детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень особистісно орієнтованого виховання, формуються уміння та навички їх практичного застосування шляхом виконання студентами індивідуальних завдань.

Практичні заняття передбачають оволодіння кожним студентом особистісно орієнтованою виховною технологією; розвиток умінь педагогічного спілкування; саморегуляції психічного стану вихованця; формування учнівського колективу як унікального чинника виховання особистості; аналізу та прогнозування виховної роботи. Під час їх проведення студенти вчаться працювати творчо, нетрадиційно; вести педагогічні дослідження; налагоджувати спільну роботу із педагогічними колективами, спільно з ними досліджувати актуальні аспекти проблеми особистісно орієнтованого виховання учнівської молоді у загальноосвітніх навчальних закладах та ін.

Саме з метою інтенсифікації процесу навчання вводяться ділові, особистісно-рольові ігри, огляди літератури, розв'язування психолого-педагогічних ситуацій, що сприяє удосконаленню самостійної навчальної роботи студентів, виробленню вмінь застосувати теоретичні знання під час проходження педагогічної практики та на семінарських заняттях. Крім того, студенти готують інформаційні повідомлення, проводяться міні-виступи, написання, рецензування та захист рефератів.

Засвоєння теоретичного матеріалу студентами здійснюється блочно-пошуковим методом. Студенти залучаються до дослідницької роботи, самостійно знаходять необхідну літературу, аналізують і дають власну оцінку прочитаному, письмово оформлюють думки, роблять висновки-узагальнення. Окремі елементи дослідницької діяльності присутні при зібранні кожним студентом так званої "скарбнички інноваційних узагальнень" за наперед визначеною проблемою особистісно орієнтованого виховання, з подальшим захистом та обговоренням її у студентській аудиторії.

У процесі підготовки майбутнього педагога до здійснення особистісно орієнтованого виховання особливу групу нововведень становлять індивідуальні навчально-дослідні завдання (навчальні проекти) як окремий вид самостійної творчої діяльності студентів. Вони передбачають: поліаспектний аналіз науково-педагогічної, методичної та навчальної літератури; оцінку наукових досліджень проблеми; зіставлення поглядів різних авторів; добір фактів із життя учнівських та педагогічних колективів; складання таблиць, схем, планів-конспектів; розробку організаційно-функціональної структури та структурно-логічної моделі особистісно орієнтованого виховання в сучасному загальноосвітньому навчальному закладі.

Наш експеримент засвідчив, що реалізація системи індивідуальних навчально-дослідних завдань із спекурсу "Особистісно орієнтоване виховання" призводить до зростання якісних показників навчальної діяльності студентів, розкриває практичну значущість засвоєних ними знань. Позитивним в індивідуальних навчально-дослідних завданнях є не тільки активізація самостійного творчого пошуку кожного студента, але й мобілізація його внутрішньої мотивації щодо виконання навчальних завдань, які обов'язково оцінюються і впливають на підсумковий контроль. Усі матеріали проекту студенти впорядковують у спеціальні папки з дотриманням вимог оформлення та індивідуального стилю.

Після закінчення роботи над проектом проводиться його захист у аудиторії, спільне обговорення, взаємо- та самооцінювання, самозвіт щодо результатів власної діяльності, а також оцінювання викладачем та студентами одержаних результатів. У процесі виконання проекту активізується пізнавальна діяльність студентів у поєднанні з дослідженням та самостійним пошуком для розв'язання наперед визначених завдань особистісно орієнтованого виховання, що вимагає нових знань критичного та творчого мислення, використання нетрадиційних пошуково-творчих прийомів.

Все вище зазначене дозволяє нам зробити висновок, що запровадження кредитно-модульної системи організації навчально-виховного процесу у ВНЗ дозволяє поліпшити підготовку студентів до здійснення особистісно орієнтованого виховання учнівської молоді, оскільки розвиває у них інтерес до науково-дослідницької діяльності, звичку до самостійної навчально-пізнавальної роботи, формує потребу в творчому

підході до розв'язання професійних завдань. Використання інтерактивних особистісно орієнтованих технологій навчання в умовах кредитно-модульної системи дозволяє: по-перше, кожному студенту усвідомити себе як особистість, а отже, побачити особистісну цінність своїх майбутніх вихованців; по-друге, активізує мислення студентів, формує у них позитивні мотиваційні установки щодо здійснення особистісно орієнтованого виховання учнівської молоді; виробляє звичку активно, креативно-творчо, раціонально мислити та діяти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Якиманская И.С. Личностно ориентированное обучение в современной школе. – М.: Наука, 1996. – 95 с.
2. Подмазин С.И. Личностно-ориентированное образование: Социально-философское исследование. – Запорожье: Просвита, 2000. – 250 с.
3. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. – К.: Либідь, 2003. – 344 с.

Матеріал надійшов до редакції 5.12.2005 р.

Тимошук Н.С. Инновационные технологии подготовки будущего педагога к личностно ориентированному воспитанию ученической молодежи.

В статье раскрыты инновационные технологии личностно ориентированного воспитания ученической молодежи в условиях кредитно-модульной системы организации обучения студентов. В центре этих технологий проблемно-поисковые, творческие и практически-деятельностные методы организации учебного взаимодействия преподавателя и студента.

Timoschuk N.S. Recent Technologies of Training Prospective Teacher, to Personality Focused Upbringing of Pupils' Youth.

This article addresses the recent techniques of training future teacher to personality – focused upbringing of school youth in the conditions of credit-module system of the organization of students' learning. The problem-searching, creative and practical-active methods of the organization of educational interaction between teacher and students underlie the technologies.